
Den ändrade bolagsbeskattningen

Av LEIF MUTÉN

Samma år som den allmänna skatteberedningen tillsatts för att från grunden ompröva vårt skattesystem, har vi fått en bolagsbeskattningsreform i smått. Specialintendenten för storföretag, allmänna ombudet i mellankommunala prövningsnämnden Ernst Annell föreslog hösten 1958 lättnader i beskattningen av bolags utdelade vinster, ett förslag, som han sedermera inskränkte till att i första omgången avse viss begränsad avdragsrätt för utdelning på nyemitterade aktier. Efter förarbeten, som inte tagit fler månader än allmänna skatteberedningen lär ta år, har vi nu fått den nya, provisoriska förordning, som innebär genomförandet av Annells reducerade förslag.

Hopkopplad med lättnaden för nyemissioner rymmer den nya förordningen en låt vara likaledes provisorisk skärpning. Den hittillsvarande skattefriheten för utdelning, som aktiebolag lyfter från annat sådant bolag, inskränkes till att endast avse utdelning på andra aktier än "placeringsaktier". För att fortsättningsvis

åtnjuta skattefrihet måste mottagande bolag äga minst 25 procent av aktierna i utdelande bolag eller inneha aktierna som ett led i sin rörelse. För förvaltningsbolagens del kan skattefriheten visserligen bibehållas, men endast på villkor att motsvarande belopp utdelas vidare — möjligheterna till skattefri ackumulation av utdelningar försvinner totalt för holdingbolagen och reduceras till 20 procent av mottagna utdelningar för de stora investmentbolag, som har spritt ägande och god riskfördelning i sina placeringar.

Lättnaden

Den skattelättnad, som genomförts, avser utdelning på aktier, vilkas emission registrerats under åren 1961—1966. Utdelning på sådana aktier får dras av under en sexårsperiod, dock sist vid 1973 års taxering och tidigast 1963. Avdragsrätten begränsas till 4 procent av för aktierna inbetalt belopp.

Bestämmelserna gäller inte för bolag, som till mer än 50 procent ägs av sådana andra bolag eller ekono-

Leif Mutén är sedan 1959 docent i finansrätt med finansvetenskap vid Uppsala universitet.

miska föreningar, vilka enligt den nya kedjebeskattningsregeln är skattefria för sina utdelningar från bolaget på grund av 25 procent aktieinnehav eller organisatoriskt samband. Inte heller gäller de för bolag, som till mer än hälften ägs av ett förvaltningsbolag eller en grupp av varandra närstående sådana bolag. Däremot är utländska bolags innehav i princip inte något hinder.

I den mån det för de nya aktierna inbetalade beloppet avkastar inkomst av annat slag än av rörelse eller jordbruk, blir nyemissionslättnaderna inte tillämpliga. De underlättar alltså inte t.ex. finansieringen av fastighetsförvaltning. Betalningen för de nya aktierna får inte ha gjorts med aktier som apportegendom.

En huvudtanke bakom förslaget är, att företagets nyinvesteringar skall utsättas för en mera enhetlig räntabilitetsprövning än förut. En annan viktig målsättning är att aktieägandet skall spridas genom att mer material kommer ut på marknaden. I det förstnämnda hänseendet menar förslagens tillskyndare, att det måste vara något fel med ett skattesystem, som gynnar självfinansiering och vinstackumulation inom bolag så som det svenska gör, samtidigt som dubbelbeskattningen försvårar situationen för de bolag, som har särskilt goda expansomöjligheter, och vilkas investeringar kan antas äga en högre räntabilitet än många av de investeringar, som med självfinansieringens hjälp görs av stagnerande bolag. Man vill här ansluta till en utvecklingstendens, som gått betydligt

längre t.ex. i Tyskland och nu senast i Holland, och som även kan anses ha följts i England.

Men förslaget löper inte linan ut. En generell lättnad för all aktieutdelning har tydligen ansetts politiskt alltför riskabel. Dels skulle den kunna leda till höjda aktiekurser på grund av ökade aktieutdelningar — de tyska erfarenheterna kan möjligen ha avskräckt här. Dels kan det tänkas, att man framför allt på LO-håll haft svårt att frigöra sig från de tänkesätt som under och efter kriget ledde till utdelningsstopp som ett slags pendang till lönestoppet. Resonemanget skulle vara det, att höjda utdelningar måste leda till högre lönekrav och försämrad konkurrensförmåga för näringslivet, medan låga utdelningar sticker mindre i ögonen på de anställda och lämnar mer pengar över till de produktivetsfrämjande investeringar inom företagen, om vars nytta både arbetsgivare och anställda är eniga.

Inte ens lättnaderna för nyemissioner är särskilt långtgående. Provisoriets tidsgräns vid 1973 ger möjlighet för statsmakterna att då genomföra den kanske radikalt omskapade skatteordning, som den allmänna skatteberedningen kommer fram till. Men begränsningen betyder, att den avdragsrätt, som högst kan komma ifråga, blir totalt 24 procent av inbetalt kapital, alltså med 50 procent total bolagsskatt och med hänsyn till tidsfaktorn en c:a 10-procentig utdrygning av det kapital man får in genom nyemission. Något betydelsefullare hade reformen blivit, om man satt gränsen högre, t.ex. vid 6 pro-

cent. Den "risk" man här ville undgå var att kollidera med riksbankens emissionskontroll.

I själva verket har vi ju ett dubbelt spärrsystem för de företag, som vill in på kapitalmarknaden. För obligationer och förlagsbevis sätts spärren av riksbanken (liksom naturligtvis ränteläget gör att kön inte blir oändlig). För aktier är emissionsrätten fri men skattevillkoren sådana, att endast mycket lönsamma projekt kan bära den höga finansieringskostnaden — alltså en reglering av samma typ som östblocksländernas kombination av ransoneringar och officiell svart börs. Tanken bakom fyraprocentgränsen skulle vara att sänka priset för nytt aktiekapital, dock inte lägre än till en nivå, där riksbanken ännu finner det onödigt att kräva emissionskontroll. Några löften i detta hänseende har emellertid inte givits. Man kan även notera, att konjunkturinstitutet avstyrkte reformen såsom ägnad att förvärpa inflationstrycket genom förbättrad likviditet hos företagen, men att utskottet trots dessa betänkligheter, vilka föranlett Kungl. Maj:t att vilja uppskjuta ikraftträdandet till den 1/7, lät reformen gälla redan för nyemissioner efter årsskiftet.

Kedjebeskattningen

När de Anneliska förslagen först framställdes, var tanken att ta ut en del av den då förestående bolagskattesänkningen i form av en differentierad bolagsbeskattning. Men det framfördes också resonemang, som gick ut på att varken denna större

reform eller en lättnad för utdelning på nyemissioner skulle innebära något faktiskt skattebortfall. En ökad aktiefinansiering, liksom den ökade produktivitet, vartill de förbättrade finansieringsmöjligheterna kunde tänkas leda, borde mer än väl räcka till för att finansiera det tämligen blygsamma skattebortfall, som det till utdelning på nyemissioner begränsade förslaget kunde väntas medföra.

Icke desto mindre har detta förslag nu sammankopplats med den nya kedjebeskattningen. En grund för dennas genomförande — i propositionen framstår den som den huvudsakliga — var uppfattningen, att bolagens skattefrihet för utdelning på "placeringsaktier" kunde ha skulden till den i finansdepartementet så impopulära aktiekurstegringen. I remissbehandlingen framlades emellertid bevis för att denna vid första påseendet plausibla teori inte höll streck. Bolagsinköpen av placeringsaktier var de två hausseåren före 1960 räknat netto i realiteten helt obetydliga — 1959 ägde troligen t.o.m. en nettominskning rum. De verkliga "syndarna" har varit försäkringsbolag, fonder och stiftelser, och naturligtvis privata placerare. Själva kursuppgången har, som Ekonomisk Revy f.ö. kunde klargöra i januari-numret, egentligen inte inneburit annat än en anpassning till ett kursläge, som blivit normalt även i länder utan samma skattemotiv för bolagsplaceringsköp.

Statsfinansiellt betyder kedjebeskattningen inte särskilt mycket. Man räknar med att c:a 25 milj. i år-

liga utdelningar nu blir skattepliktiga. Det kan antas, att de berörda företagen i vissa fall söker anpassa sig genom ändamålsenliga omplaceringar.

För de företag, som speciellt kommer i kläm genom att de i mera väsentlig grad övergått till aktieförvaltning hade utredningen tänkt sig en anpassning genom överförande av själva rörelsen till ett dotterbolag, således övergång till förvaltningsbolagsstatus, varigenom kedjebeskattnings skulle kunna undvikas genom vidmakthållandet av en utdelning icke understigande mottagen sådan på placeringsaktier. Utskottet har skärpt reglerna på denna punkt genom att sätta som villkor för sådan status, att inte ens fastighetsförvaltning får bedrivas, och t.o.m. hotat med skärpt lagstiftning, om skattebetingade ombildningar skulle komma på modet. Det blir ett besvärligt problem för skattekunniga räkнемästare att få fram, vad de ombildningsåtgärder får kosta, som görs för en provisorisk lagstiftning skull, om vars fortsättning man ännu inget kan veta. Endast för de allra gravaste fallen, nämligen de, där mottagna utdelningar utgör minst 75 procent av företagens egen, normala utdelning, tänker sig utskottet en dispensrätt för riksskattenämnden. Den förmånen kan tänkas komma t.ex. Gamlestadens, Hasselfors Bruks AB m.fl. till godo, men hjälper inte de stora börsnoterade företag, som i vissa fall har betydande portföljer.

Det är klart, att man inte rent ekonomiskt sett samtidigt kan argumentera för att placeringsaktieinnehaven

är obetydliga och att kedjebeskattnings är en betydande olägenhet. Men man får ändå säga, att kedjebeskattnings ger uttryck för en beklaglig likgiltighet hos lagstiftaren för det allvarliga i att fingra på ett väl inarbetat system. Även om skattelagarna knappast kompromisslöst kan hållas beständiga, om skattelagstiftaren vill följa med den ekonomiska utvecklingen, är det viktigt, att reformer, som ändrar förutsättningar för tidigare rättshandlingar, företas med stor försiktighet och endast på mycket starka skäl, efter noggrant övervägande av de rättsliga och ekonomiska följderna.

Så har knappast skett här. Det måste t.ex. sägas att om finansministern verkligen ansett att bolagens placeringsköp haft en väsentlig, kursupptrivande effekt, borde han också ha räknat med att kedjebeskattningsregeln skulle få motsatt verkan. Därmed skulle emellertid även förutsättningar för nyemissioner försämrats. En ca tioprocentig börskursenkning — och finansministern borde väl med sina mindre välgrundade antaganden om haussens orsaker minst ha väntat en sådan — skulle ju i princip göra hela lättningen värdelös. Någon ordentlig diskussion härav förekommer inte i propositionen.

Inte heller finner man i förarbetena någon klar konception i fråga om den långsiktiga målsättningen för bolagsbeskattningsreformer. Det kan visserligen synas rimligt, att kombinationen av billiga pengar genom självfinansiering och dyra genom aktieemission skulle kunna ha en förstärkande, monopolfrämjande effekt,

Den ändrade bolagsbeskattningen

medan en utdelningsfrämjande och emissionsstimulerande beskattning skulle vara ägnad att befrämja en positiv förnyelse och en hälsosam konkurrensanda — å andra sidan bör man inte glömma, att självfinansiering är A och O för växande småföretag, medan det är de stora som kan nyemittera. Vill man stimulera utdelningarna på den redan genom lagervärderingsreglerna och ATP kringskurna självfinansieringens bekostnad får man nog också vara försiktig, så att man inte utan vidare tar bort den viktiga sparstimulans, som det

innebär, att outdelad vinst skattemässigt behandlas lindrigare än utdelad. Vill man hålla uppe räntabilitetskontrollen på bolagsinvesteringar, borde man också vara försiktig med att genom kedjebeskattnig lägga onödiga hinder för den fria strömmen av kapital från stagnerande till expanderande företag. Den förordning vi nu fått är så klart ett provisorium, att det kanske varit bättre, om man väntat något och först skaffat sig klarhet om vad man på längre sikt vill göra med bolagsbeskattningen.